

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКАІНДЕКС ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ
ТА РЕГІОНУ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВИБОРУ СКЛАДНИКІВINDEX OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC COMPETITIVENESS
OF THE COUNTRY AND REGION: APPROACHES TO DETERMINATION
AND SELECTION OF COMPONENTS

У статті висвітлено підходи до визначення індексу еколого-економічної конкурентоспроможності країни та регіонів, обґрунтовано важливість врахування під час його оцінювання зв'язків між екологічними, економічними та соціальними показниками. Зазначено, що інвестиційно-інноваційна складова підприємницької діяльності в регіонах України та її конкурентний вияв базуються, зокрема, на врахуванні екологічного чинника інноваційності. Зазначено, що вплив екологічних факторів враховується під час обчислення індексів конкурентоспроможності регіонів, але кореляція економічних та екологічних показників регіону не відслідковується. Тенденції еколого-економічної конкурентоспроможності регіонів формуються на мегарівні, який визначає вектор подальшого економічного розвитку субнаціональних рівнів. Встановлено, що екологічний чинник здійснює чи не найпотужніший вплив на конкурентоспроможність країни порівняно з іншими факторами. Запропоновано групи показників для врахування індексу еколого-економічної конкурентоспроможності, а також зазначено напрями подальших досліджень на регіональному рівні.

Ключові слова: еколого-економічна конкурентоспроможність, ринок, регіон, індекс, кореляційні зв'язки, синхронність.

В статті освещены подходы к определению индекса эколого-экономической конкурентоспособности страны и регионов, обоснована важность учета при его оценивании связей между экологическими, экономическими и социальными показателями. Указано, что инвестиционно-инновационная составляющая предпринимательской деятельности в регионах Украины и ее конкурентное проявление базируются, в частности, на учете экологического фактора инновационности. Отмечено, что влияние экологических факторов учитывается при вычислении индексов конкурентоспособности регионов, но корреляция экономических и экологических показателей региона не отслеживается. Тенденции эколого-экономической конкурентоспособности регионов формируются на мегауровне, который определяет вектор дальнейшего экономического развития субнациональных уровней. Установлено, что экологический фактор осуществляет чуть ли не самое мощное влияние на конкурентоспособность страны в сравнении с другими факторами. Предложены группы показателей для вычисления индекса эколого-экономической конкурентоспособности, а также указаны направления дальнейших исследований на региональном уровне.

Ключевые слова: эколого-экономическая конкурентоспособность, рынок, регион, индекс, корреляционные связи, синхронность.

УДК 330.15

Андрусак Н.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
підприємства, обліку і аудиту
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

Andrusiak Nataliia

Bohdan Khmelnytsky National University
of Cherkasy

The article highlights approaches to the definition of the index of ecological and economic competitiveness of the country and regions, and the importance of taking into account when it assesses the links between environmental, economic and social indicators is explained. It is indicated that the influence of environmental factors is taken into account in calculating the indices of competitiveness of the regions, but the correlation of economic and environmental indicators of the region is not monitored. The correlation matrix of the indicators of ecological and economic development of individual countries of the world, which shows that the environmental factor does not have the most powerful impact on the competitiveness of the country in comparison with other factors, is constructed. It is noted that the tendencies of ecological and economic competitiveness of regions are formed at the mega-level, which determines the vector of further economic development of subnational levels. It is proposed to study the index of regional ecological and economic competitiveness on the basis of the ratio of indicators: the index of economic benefits of the region, the index of human development, the index of environmental benefits of the region. It is substantiated that the value of indices of regional development (competitiveness, human development, economic transformations, etc.) is not in the high accuracy of the indicator, but in determining the trends and vectors of the movement of the groups of indicators that form it, that is, the index does not lose its relevance for the first approximation if the basis his determination is based on objective statistical information. A well-balanced approach to the main factors of influence (groups of indicators that determine the index) will allow for the selection of effective managerial tools that will ensure compliance or vice versa, adjusting the chosen trend of change. It is known that the groups of indicators are interconnected, so there is no economic sense to influence the improvement of one of them. The complexity of approaches should be balanced and substantiated at the same time.

Key words: ecological and economic competitiveness, market, region, index, correlation relations, synchronicity.

Постановка проблеми. Розвиток глобальної економіки супроводжується радикальними змінами стану зовнішнього середовища. Ці зміни здійснюють негативний вплив на якість життя та здоров'я населення, що зумовлює врахування екологічного складника під час розгляду питань, пов'язаних з еколого-економічною конкуренто-

спроможністю регіону, що потребує систематизації та впорядкування статистичної інформації, результатів відповідним чином спрямованих наукових досліджень, врахування під час виробництва та просування продукції екологічних параметрів, критеріїв, індикаторів та складників, що здатні впливати на індикатори конкурентоспроможності та

конкурентні переваги галузей субнаціональних утворень.

Нині за відсутності будь-яких результативних системних досліджень приховування виробниками інформації про екологічні параметри продукції та її вплив на якість середовища може бути використана інформація, отримана як результат цільових досліджень, результати яких тією чи іншою мірою відповідають на питання, пов'язані з екологічним змістом економічної продукції. Йдеться про можливість використання загальнодоступної інформації про кореляцію екологічних та економічних показників на рівні підприємства, галузі, регіону.

Інвестиційно-інноваційна складова підприємницької діяльності у регіонах України та її конкурентний вияв базуються, зокрема, на врахуванні екологічного чинника інноваційності. Макроекономічний прояв конкурентоспроможності, сформованої на цьому, має довгострокову основу та комплексну систему наслідків, виражених у конкурентних перевагах виробників на світовому ринку. Зауважимо, що кількість наукових досліджень, присвячена виявленню та розгляду взаємозалежності екологічного та економічного розвитку на макrorівні досить обмежена, що, по-перше, підтверджує актуальність їх подальшого дослідження, а по-друге, актуалізує детальне вивчення вже зроблених науковцями висновків як основи для подальших наукових ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед дослідників, наукові інтереси яких стосуються аналізу впливу економічних процесів на конкурентоспроможність регіонів, варто згадати О. Стасюка, І. Бевза [1], В. Потапенка [2], В. Горячука [3], в роботах яких здійснюються спроби кількісного оцінювання рівня конкурентоспроможності окремих територій на макроекономічному та регіональному рівнях. Вплив екологічних факторів враховується під час обчислення індексів конкурентоспроможності регіонів, але не відслідковується кореляція економічних та екологічних показників регіону. Так, В. Потапенко звернув увагу на взаємозалежність екологічних та економічних показників розвитку розвинених країн, виявив кореляцію та здійснив систематизацію індексів розвитку окремих виробничо-галузевих закономірностей, обґрунтував наявність взаємозв'язків еколого-економічних складників їх економічних систем [2]. Наукові результати В. Потапенка включають дві частини, такі як аналіз еколого-економічних параметрів країн та вибір індикаторів впливу на функціонування еколого-економічних систем [2]. До критеріїв аналізу макросистем В. Потапенка віднесено такі:

- 1) глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index);
- 2) індекс екологічної трансформації (Environmental Performance Index);
- 3) індекс економічної свободи (Economic freedom);

4) індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index);

- 5) ВВП;
- 6) зростання ВВП;
- 7) ВВП на душу населення;
- 8) приріст населення [2].

Важливий висновок з наукових досліджень В. Потапенка, проведених станом на 2010–2011 рр., свідчить про наявність взаємовпливу екологічного та економічного розвитку. Також взаємозв'язок індексів екологічної трансформації та глобальної інтелектуальної конкуренції підтвердив взаємний вплив екологічності та конкурентоспроможності.

Постановка завдання. Метою статті є визначення наявних кореляційних зв'язків між економічними, соціальними, екологічними показниками, а також їх вагу в розрахунках індексу еколого-економічної конкурентоспроможності регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В контексті еколого-економічної конкурентоспроможності регіонів, якій присвячено зазначене дослідження, ми вважаємо за доцільне виконати розрахунки, аналогічні тим, що здійснив В. Потапенко, станом на сьогодні задля визначення їх актуальності в сучасних умовах. Зазначені розрахунки макроекономічних показників важливі ще й тому, що регіональні тенденції еколого-економічної конкурентоспроможності є їх прямим наслідком (табл. 1) [4; 5].

За допомогою методів кореляційного аналізу побудуємо матрицю парних кореляцій показників еколого-економічного розвитку окремих країн світу. Їх аналіз дасть змогу дослідити взаємозв'язки наведених вище показників та виявити тісноту зв'язку індикаторів еколого-економічної конкурентоспроможності з показниками, які характеризують економічний та соціальний розвиток країн (табл. 2). Ця основа є обґрунтуванням для індексів та груп показників, які здійснюють найбільший вплив на еколого-економічну конкурентоспроможність на рівні регіонів, та формулювання важелів, які на субнаціональному рівні дадуть змогу сформувати та підвищити рівень еколого-економічної конкурентоспроможності, тобто природа стимулювання екологічного складника на рівні регіону є основою для його осмислення та стимулювання. Матриця парних кореляцій є відомим та простим методом встановлення прямої потужної залежності, що на мегарівні є достатнім для констатації стійкої тенденції розвитку. Виходимо з очевидного розуміння того, що глобалізаційні тенденції визначають пріоритетні напрями розвитку (за різними типами інтенсивності) не лише держав світу, але й їх регіонів.

Подані вище дані свідчать про наявність тісного зв'язку між глобальним індексом конкурентоспроможності та показниками, які визначають еколого-економічний розвиток країни, зокрема індексами екологічної трансформації, розвитку людського

Показники еколого-економічного розвитку окремих країн світу у 2018 р.

Країна	Глобальний індекс конкурентоспроможності	Індекс екологічної трансформації	Індекс економічної свободи	Індекс розвитку людського потенціалу	ВВП у 2018 р., млрд дол. США	Зростання ВВП, % до попереднього року	ВВП на душу населення, дол. США	Приріст населення, млн. осіб
США	71,19	5,67	77,41	0,95	17 381	2,41	54 641,6	0,77
Німеччина	82,16	5,49	74,37	0,96	3 939	1,62	47 835,8	-0,15
Японія	74,62	5,51	75,10	0,89	4 701	-0,12	36 194,8	-0,14
Франція	73,02	5,07	60,18	0,89	2 952	0,21	42 843,2	0,33
Швеція	80,03	5,42	72,70	0,92	5 77,4	2,35	59 942,4	0,83
Китай	44,01	4,92	53,15	0,74	10 427	7,37	7 591,2	0,51
Україна	47,26	4,09	44,71	0,73	119,13	3,2	2 680,4*	-0,21

Джерело: сформовано автором на основі джерел [4; 5]

Таблиця 2

Матриця парних кореляцій показників еколого-економічного розвитку окремих країн світу

Матриця парних кореляцій між показниками еколого-економічного розвитку окремих країн світу у 2017–2018 рр.	Глобальний індекс конкурентоспроможності	Індекс екологічної трансформації	Індекс економічної свободи	Індекс розвитку людського потенціалу	ВВП, млрд. дол. США у 2018 р.	Зростання ВВП, % до попереднього року	ВВП на душу населення, дол. США	Приріст населення, млн. осіб
Глобальний індекс конкурентоспроможності	1,00							
Індекс екологічної трансформації	0,914	1,00						
Індекс економічної свободи	0,792	0,876	1,00					
Індекс розвитку людського потенціалу	0,897	0,928	0,725	1,00				
ВВП, млрд дол. США у 2018 р.	0,428	-0,007	0,172	0,177	1,00			
Зростання ВВП, % до попереднього року	0,406	0,041	0,019	0,284	0,182	1,00		
ВВП на душу населення, дол. США	0,783	0,894	0,705	0,804	0,311	0,160	1,00	
Приріст населення, млн. осіб	-0,231	-0,209	0,218	-0,386	0,403	0,192	-0,061	1,00

Джерело: сформовано автором на основі [4; 5]

потенціалу, економічної свободи (0,914; 0,897; 0,792 відповідно). Встановлено, що екологічний чинник здійснює чи не найпотужніший вплив на конкурентоспроможність країни порівняно з іншими факторами. Показники розвитку країни, такі як ВВП, його зростання, обсяг на душу населення, мають слабкий кореляційний зв'язок із зазначеними індексами. Це означає, що на макрорівні ці показники майже не визначають положення країни на світовому рівні. В попередніх статтях автора, присвячених питанням еколого-економічної конкурентоспроможності регіону, наголошується на взаємозв'язку екологічної та соціальної складових та їх впливі на еколого-економічну конкурентоспроможність, але в макроекономічному масштабі пріоритетність впливу на конкурентоспроможність належить саме екологічному складнику. Розглянемо залежність показника глобальної конкурентоспроможності окремих країн світу від індексу екологічної трансформації (рис. 1).

З рис. 1 чітко видно, що між індексом екологічної трансформації та глобальним індексом конкурентоспроможності країни існує синхронний зв'язок, тобто екологічна спрямованість економіки та її зростання, зокрема у вигляді конкурентоспроможності на світовому ринку, тісно пов'язані. Екологічний «відтінок» економічних відносин є підґрунтям для підвищення конкурентоспроможності країни та її регіонів. Так, високі індекси глобальної конкурентоспроможності та екологічної трансформації мають Японія (74,62; 5,51 відповідно), Німеччина (82,16; 5,49 відповідно), Швеція (80,03; 5,42 відповідно) тощо. Значно нижчі обидва показники характерні для Китаю (44,01; 4,92 відповідно) та України (47,26; 4,09 відповідно).

Важливо розуміти, що зазначені вище дані є узагальненням показників по регіонах та їх середнім арифметичним значенням. Ці критерії обумовлюють вектор еколого-економічної конкурен-

тоспроможності регіонів, галузей, підприємств. Оскільки конкурентоспроможність країни та її регіональна компонента забезпечуються виробниками продукції та послуг, використання ними екологічного складника, з одного боку, як критерію, а з іншого боку, як конкурентної переваги формує стратегічні регіональні пріоритети та єдиний вектор економічних трансформацій в умовах глобалізації.

На субнаціональному рівні еколого-економічна конкурентоспроможність формується через активність суб'єктів господарювання у цій сфері та розвиток ринку екологічної продукції. Серед наукового загалу дослідження цієї тематики не набуло широкого поширення, зокрема, через складність отримання адекватних статистичних показників, які б забезпечили чистоту експериментальної складової, та нестійку економічно-політичну й соціально-екологічну ситуацію в регіонах нашої держави. Хоча окремі дослідження виконали З. Герасимчук та Т. Аверіна, через динамічність та непередбачуваність ситуації вони потребують більш стійкої до зовнішніх впливів основи.

Ми пропонуємо досліджувати індекс регіональної еколого-економічної конкурентоспроможності на основі співвідношення таких показників:

- індекс економічних переваг регіону [7];
- індекс людського розвитку [8];
- індекс екологічних переваг регіону [9].

З 2013 р. індекс регіональної конкурентоспроможності регіонів України визначався Фондом «Ефективне управління» на основі методології розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму [10]. Його використання спрямовується на визначення тенденцій розвитку територій, оцінювання бар'єрів розвитку та конкурентних переваг, обґрунтування вибору регіону для ведення бізнесу, що є особливо актуальним для адекватного оцінювання регіональної еколого-економічної конкурентоспроможності. Нині, коли існування фонду припинене, такий розрахунок має здійснюватися на основі затвердженого Урядом порядку та методики проведення розрахунків індексу конкурентоспроможності регіонів та індексу регіонального людського розвитку. Рішення прийнято Кабінетом Міністрів відповідно до плану пріоритетних дій Уряду на 2017 р. Порядки та методики розрахунку максимально наближені до методик Європейської Комісії з розрахунку індексу конкурентоспроможності регіонів Європейського Союзу 2013 р. (EU Regional Competitiveness Index зі змінами 2016 р.) та методик розрахунку індексу людського розви-

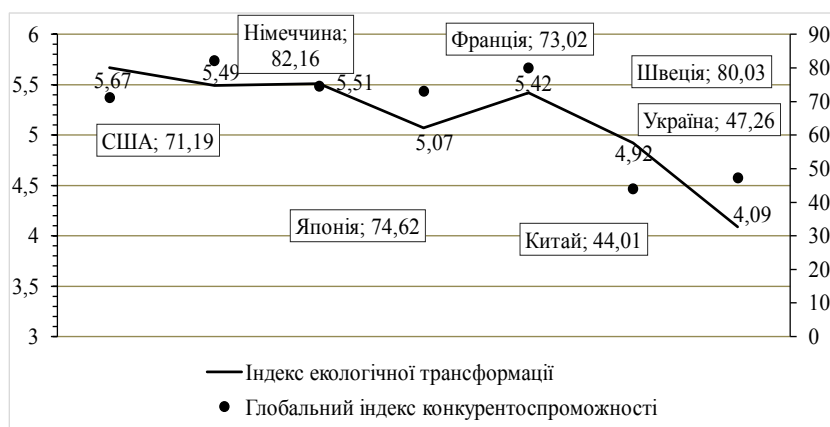

Рис. 1. Залежність показників глобальної конкурентоспроможності окремих країн світу від індексу екологічної трансформації

Джерело: сформовано автором на основі джерел [4; 5]

тку ПРООН (Human Development Index), а також враховують наявний практичний досвід провідних наукових установ України у цій сфері [11]. Поряд із зазначеним у 2017–2018 рр. індекс конкурентоспроможності регіону не був вирахований та офіційно представлений широкому загалу, хоча спроби його розрахунку науковою спільнотою були (С. Захарченко [12], В. Безугла, С. Кучеренко [13], Р. Міхель [14]).

Висновки з проведеного дослідження. Ґрунтуючись на результатах, наявних у цій сфері досліджень, та вивчивши зарубіжний досвід, зазначаємо такий важливий момент. По-перше, цінність індексів розвитку регіонів (конкурентоспроможності, людського розвитку, економічних трансформацій тощо) полягає не у високій точності показника, а у визначенні тенденцій та векторів руху груп показників, які його формують, тобто індекс не втрачає своєї актуальності за першої апроксимації, якщо в основі його визначення лежить об'єктивна статистична інформація. По-друге, правильний висновок щодо основних чинників впливу (груп показників, які визначають індекс) дасть змогу вибрати ефективний управлінський інструментарій, який забезпечить дотримання чи корегування вибраної тенденції змін. Очевидно й відомо, що групи показників взаємопов'язані, тому немає економічного сенсу впливати на покращення однієї з них. Комплексність підходів має бути виваженою та обґрунтованою водночас.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стасюк О. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 1. С. 75–86.
2. Потапенко В. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія. Київ: НІСД, 2012. 360 с.
3. Горячук В. Оцінка конкурентоспроможності регіонів України на основі результатного підходу. *Регіональна економіка*. 2011. № 1. С. 39–46.

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp> (дата звернення: 12.05.2019).

5. Американська торгівельна палата в Україні. Огляд економіки України. URL: http://www.chamber.ua/Content/Documents/-1635684409Country_Profile_2018_UA.pdf (дата звернення: 12.05.2019).

6. Competitive Ukraine. Проект фонда «Эффективное управление». URL: <http://www.feg.org.ua/reports> (дата звернення: 13.05.2019).

7. Єрина А. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. *Статистика України*. 2016. № 3. С. 56–64.

8. Human Development Report 2019. Focusing on inequality. URL: <http://hdr.undp.org/en/towards-hdr-2019> (дата звернення: 12.05.2019).

9. Аверіхіна Т. Аналіз тенденцій впливу екологічного чинника на формування конкурентоспроможності економічних систем макро-, мезо- та мікро-рівнів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 4. С. 353–364.

10. Рейтинг конкурентоспособности экономик стран мира. Бизнес-портал FDLX.com: Financial Daily eXpress. URL: <https://fdlx.com/politic/mir/100985-rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira-2017-2018.html> (дата звернення: 05.05.2019).

11. Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики : Постанова КМ від 20 грудня 2017 р. № 1029. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-udoskonalennya-sistemi-monitoringu-ta-ocinki-rezultativnosti-realizaciyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki> (дата звернення: 12.05.2019).

12. Захарченко С. Конкурентоспроможність регіонів України та стратегічні аспекти її підвищення (у контексті підходу фахівців IMD-Lausanne). *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С. 44–51.

13. Кучеренко С., Леваєва Л. Оцінка конкурентоспроможності регіонів України. *Економічний бюлетень університету*. 2017. № 35/1. С. 14–19. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/assessment-of-ukraine-s-regions-competitiveness.pdf> (дата звернення: 20.05.2019)

14. Міхель Р. Сучасні методологічні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності регіонів. *Економічний форум*. 2017. № 1. С. 63–70.

REFERENCES:

1. Stasyuk O. (2012). Integral'na otsinka konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy [Integral assessment of the competitiveness of Ukrainian regions]. *Ekonomika i prohnozuvannya: Naukovo-analitychnyy zhurnal – Economics and Forecasting : Scientific and Analytical Journal*, no. 1, pp. 75–86.

2. Potapenko V. (2012). Stratehichni priorytety bezpechnoho rozvytku Ukrainy na zasadakh “zelenoyi ekonomiky” [Strategic priorities of Ukraine's safe development on the principles of “green economy”]. Kyiv : NISD (in Ukrainian).

3. Horyachuk V. (2011). Otsinka konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy na osnovi rezul'tatnoho pidkhod [Assessment of competitiveness of regions of Ukraine on the basis of the results approach]. *Rehional'na ekonomika*, no. 1, pp. 39–46.

4. Ofitsiynyy sayt Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. (n.d.). Available at: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp> (accessed: 12 May 2019).

5. Amerykans'ka torhivel'na palata v Ukraini. Ohlyad ekonomiky [American Chamber of Commerce in Ukraine. Review of Ukraine's economy]. (n.d.). Available at: http://www.chamber.ua/Content/Documents/-1635684409Country_Profile_2018_UA.pdf (accessed: 12 May 2019).

6. Competiitive Ukraine. Proekt fonda “Effektivnoe upravlenye” [Competitive Ukraine. Foundation for Effective Governance Project]. (n.d.). Available at: <http://www.feg.org.ua/reports> (accessed: 13 May 2019).

7. Yerina A. (2016). Mizhnarodni reytynhy: statystychni aspekty obchyslennya ta zastosuvannya [International ratings: statistical aspects of calculation and application]. *Statystyka Ukrainy*, no. 3, pp. 56–64.

8. Human Development Report 2019. Focusing on inequality. (n.d.). Available at: <http://hdr.undp.org/en/towards-hdr-2019> (accessed: 12 May 2019).

9. Averikhina T. (2016). Analiz tendentsiy vplyvu ekolohichnoho chynnyka na formuvannya konkurentospromozhnosti ekonomichnykh system makro-, mezo- ta mikrorivniv [Analysis of the tendencies of the influence of the ecological factor on the formation of the competitiveness of economic systems of macro-, meso- and micro-levels]. *Marketynh i menedzhment innovatsiy*, no. 4, pp. 353–364.

10. Reytynh konkurentosposobnosty ekonomyk stran myra. Byznes portal FDLX.com: Financial Daily eXpress [Rating of competitiveness of economies of the world. Business Portal FDLX.com: Financial Daily eXpress]. (n.d.). Available at: <https://fdlx.com/politic/mir/100985-rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira-2017-2018.html> (accessed: 5 May 2019).

11. Postanova Kabinetu ministriv vid 20 hrudnya 2017 r. № 1029. Deyaki pytannya udoskonalennya systemy monitoringu ta otsinky rezul'tativnosti realizatsiyi derzhavnoyi rehional'noyi polityky [Cabinet of Ministers Decree of December 20, 2017, No. 1029. Some issues of improving the system of monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of the state regional policy]. (n.d.). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-udoskonalennya-sistemi-monitoringu-ta-ocinki-rezultativnosti-realizaciyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki> (accessed: 12 May 2019).

12. Zakharchenko S. (2015). Konkurentospromozhnist' rehioniv Ukrainy ta stratehichni aspekty yiyi pidvyshchennya (u konteksti pidkhodu fakhivtsiv IMD-Lausanne) [Competitiveness of Ukrainian regions and strategic aspects of its enhancement (in the context of IMD-Lausanne specialists approach)]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, no. 3, pp. 44–51.

13. Kucherenko S., Levayeva L. (2017). Otsinka konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy [Assessment of the competitiveness of Ukrainian regions]. *Ekonomichnyy byuleten' universytetu* no. 35/1, pp. 14–19. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/assessment-of-ukraine-s-regions-competitiveness.pdf> (accessed: 20 May 2019).

14. Mikhel' R. (2017). Suchasni metodolohichni pidkhody do vyznachennya rivnya konkurentospromozhnosti rehioniv [Modern methodological approaches to determining the level of competitiveness of regions]. *Ekonomichnyy forum*, no. 1, pp. 63–70.